

УДК 378:72.01

КИРИЧЕНКО Олена Іванівна –

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну
Кіровоградського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: olivki777@gmail.com

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОГО І ХУДОЖНЬОГО СПРИЙНЯТТЯ АРХІТЕКТУРНОГО ОБРАЗУ В СТУДЕНТІВ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблема естетичного і художнього сприйняття будь-яких культурних явищ і творів мистецтва є ключовою у процесі навчання студентів на художньо-графічних відділеннях, її вирішення спрямоване на підвищення якості отримуваних знань, а також на розвиток професійних навичок. Це завдання вирішується як у курсі теоретичних дисциплін, так і в дисциплінах практично-творчого спрямування. Важливу роль тут відіграє розуміння студентами змісту певних естетичних категорій і вміння застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності. Особливе значення мають категорії, які є основоположними в освоєнні образотворчої грамоти, до них належать поняття «художній стиль», «художній образ», «архітектурний образ», без розуміння цих категорій неможлива повноцінна художня творчість, а також майбутня високопрофесійна педагогічна діяльність.

Знайомство з архітектурними образами відбувається перш за все при вивченні історичних художніх стилів, коли студенти вивчають процеси змін стильових течій і визначають роль архітектури у виникненні кожного нового стилю, тут відбувається розуміння змісту понять «художній образ» і «архітектурний образ» і виявляється, що друга категорія ширше в змістовному сенсі ніж перша. Естетичні уявлення, що отримуються в процесі ознайомлення із загальними тенденціями розвитку світової архітектури, студенти можуть розвинути і закріпити на прикладах історичної архітектури власного міста. Саме регіональний аспект дозволяє виховати в студентів певні почуття у відношенні до міста, в якому вони мешкають, а також сформувані за допомогою ознайомлення з конкретними пам'ятниками архітектури розуміння специфіки формотворчих законів художнього стилю та художньо-естетичних особливостей архітектурного образу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема естетичного і художнього сприйняття багатогаспектна, до її вирішення звертались науковці з різних

галузей гуманітарного знання. Механізми естетичного сприйняття були виявлені класиками психології Л. Виготським, П. Якобсоном, А. Маслоу, Р. Арнхеймом, які виокремлюють різні типи сприйняття і розглядають їх у широкому та вузькому значенні (Якобсон), віддають перевагу ролі відчуттів у процесі естетичного сприйняття (Виготський), підкреслюють значення пізнавальних процесів у сприйнятті мистецтва (Арнхейм). Дані аспекти розвиваються сучасними дослідниками, серед яких важливі концепції запропоновані А. Адаскиною, О. Никифоровою, О. Органовою, Д. Узнадзе та іншими. Позиції психологів переважно орієнтовані на розвиток певних здібностей, спрямованих на готовність до естетичного і художнього сприйняття. Філософи, літературознавці, естетики, мистецтвознавці Г. Шпет, В. Бичков, Ю. Борев, Б. Мейлах, В. Шкловський, М. Фортунатов, Є. Тихая, Ю. Юхимик звертають увагу на зміст понять «художнє сприйняття» та «естетичне сприйняття», виявляючи специфіку кожного виду і осмислюючи процеси обох видів сприйняття у різноманітних галузях мистецтва.

Різні види мистецтва мають як спільні риси в процесі сприйняття, так і власну специфіку. Одним з перших до питань з естетики архітектури звертається англійський вчений Р. Скрутон, який зв'язує характер естетичної цінності в архітектурі безпосередньо з архітектурним об'єктом. У подальшому сприйняття та проблеми інтерпретації архітектурного образу стають предметом інтересу багатьох учених, згадаємо низку праць таких авторів, як А. Іконніков, Г. Ревзін, А. Степанов, О. Раппапорт, В. Шилін та інші. Власне категорія архітектурного образу є об'єктом наукового аналізу в дослідженнях міждисциплінарного характеру останнього часу, її розглядають Є. Бірюкова, М. Крилов, Ю. Янковська, В. Пономарьов, які виявляють різнобічні аспекти поняття. Особливе значення мають праці присвячені виявленню специфіки категорії «провінційне місто», що в зв'язку з архітектурою є предметом дослідження Б. Ішкіна, І. Петракова, С. Ляхової, А. Власюк, О. Ожерельєвої, Н. Ланцевської та інших

науковців. Проте проблема естетичного і художнього сприйняття архітектурного образу в процесі вивчення мистецьких дисциплін на художньо-графічних відділеннях залишається майже не виявленою.

Мета статті полягає у визначенні специфіки й механізмів естетичного і художнього сприйняття архітектурного образу та виявленні аспектів розвитку даних видів сприйняття в студентів художніх спеціальностей через відношення до архітектурного простору, форми і композиції будівлі, а також у процесі ознайомлення з формоутворюючими законами художніх стилів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток естетичного і художнього сприйняття архітектурного образу в студентів художньо-графічного відділення необхідно розглядати комплексно з урахуванням міждисциплінарного підходу. Важливе значення в даному процесі має формування індивідуального відношення до пам'яток архітектури, що відбувається в міському середовищі Кіровограда (у минулому Єлисаветграда), де до сьогодні збереглися історичні будівлі, які виникли в місті протягом XIX – початку XX століть.

У процесі знайомства з історичною архітектурою міста студенти поступово наближаються до розуміння, що суттєвою властивістю будь-якого архітектурного образу є вмале об'єднання функціонального призначення будівлі з її художньою виразністю та естетичною організацією міського простору. При цьому в процесі сприйняття архітектурних споруд значення може мати змістовність архітектурних форм, що, як вважає О. Раппапорт, підвищує їхній емоційний вплив на реципієнта [8]. Крім того, форма завжди інформативна, а «в естетичному відношенні інформативність форми – дуже емний фактор, який відображає властивості форми самої по собі і як частини більш розвиненого предметно-просторового (архітектурного) середовища» і який залежить від наступних складових – «функції, конструктивних особливостей, міри складності об'єкта і умов сприйняття (комфортності огляду)» [7]. Це в сукупності працює на цілісність і повноту архітектурного образу, який є виразником естетичного змісту архітектурного простору і його естетичного сенсу, його ідеєю. Як вірно зазначає С. Бірюкова, «архітектурний образ безумовно є образом художнім, ...на його продукування спрямована свідомо діяльність людини, її художньо-творча активність, і в цьому сенсі архітектурний образ з'являється тільки як наслідок високої художньо-архітектурної культури в унікальних об'єктах і пам'ятниках, тобто далеко не всі архітектурні об'єкти

можуть бути «освячені» їм» [3]. Розвиток естетичного і художнього сприйняття архітектурного образу при знайомстві з архітектурними пам'ятниками міста Кіровограда може відбуватись протягом усього навчального процесу, для цього необхідно створити певні умови, що сприятимуть до зацікавленості у вивченні стильових та художніх особливостей місцевої архітектури. Проте усвідомлене естетичне та художнє сприйняття не відбувається випадково. Сам процес сприйняття має складну природу.

Сприйняття з точки зору психології – категорія, що може бути поясненою за допомогою різного роду відчуттів. Слід зазначити, що це є пізнавальний процес, який відображає цілісність явищ і предметів об'єктивної реальності і не є сумою відчуттів. Механізми сприйняття спрямовані на створення цілісного образу, що відбувається поступово, зокрема необхідним елементом естетичного сприйняття є естетична оцінка. Здатність до естетичного оцінювання можна вважати першою і головною умовою до готовності сприймати ті чи інші явища. *Естетичне сприйняття* вимагає від людини певних духовних зусиль; воно є діалектичним у своїй основі і тому поєднує в собі суб'єктивне і об'єктивне. Коли ж ми говоримо про сприйняття творів мистецтва, ми розуміємо «більш розширену специфіку цього явища і говоримо вже про *художнє сприйняття*, яке, хоча й має багато рис елементарно естетичного, набагато складніше» [2, с. 185], воно вимагає деякого художнього досвіду, естетичних потреб та емоційної чуйності, тобто природа його багатогарова і залежить, крім того, від рівня твору, що сприймає реципієнт. Механізми естетичного та художнього сприйняття працюють на умовах наявності художньої комунікації. Ю. Юхимик, описуючи систему художньої комунікації в межах теорії асоціативності, підкреслив, що даний вид комунікації складається з двох компонентів – художньої творчості і сприйняття твору мистецтва [12]. Художнє сприйняття можна розглядати одночасно як диференційоване і цілісне, це потребує готовності досягти всі грані твору мистецтва в їхній нерозривності і єдності. Так як процес сприйняття мистецтва протікає в часі, то твір сприймається поступово, а в результаті виникає цілісний художній образ. Художнє сприйняття потребує співтворчості від реципієнта, особливо від людини, яка займається створенням власних художніх робіт і розуміє художню мову з середини.

Р. Арнхейм вважав, що сприйняття мистецтва спрямовується самим об'єктом, який володіє деякою системою образів, а вони в свою чергу вимагають від суб'єкта певних пізнавальних зусиль [1]. У даному процесі

відбувається формування стану готовності або схильності до сприйняття, психологи називають це «установкою реципієнта». Прихильники даної теорії вважають, що сприйняття – в тому числі і під час вирішення творчих завдань – можна розглядати як послідовність етапів: потреби особистості → установка → діяльність [10, с. 396]. Тобто процес свідомого сприйняття художнього образу студентами, до якого належить і образ архітектурний, може здійснюватись поступово – від сформованих на заняттях потреб і отриманих установок до самостійних оцінок і виконання творчих робіт. Як зазначають дослідники, «*архітектурний образ* включає в себе образ типологічний і образ художній. При цьому в типологічній його складовій присутні такі елементи, як образ конструкцій, образ матеріалу і т.д. А в мистецькій складовій – образи-елементи (чисто морфологічні – геометричні форми, лінії і т.д.), образи-символи, образи асоціації, образи відчуття і т.д.» [3]. Сприйняття виразності архітектурного образу в усьому даному комплексі складових поступово розвивається від загального естетичного, тобто від звичайної оцінки твору на рівні «добре/погано» або «подобається/не подобається», до професійного художнього на рівні свідомого розуміння мови мистецтва.

Першим етапом ознайомлення з архітектурою як виразником стильових ознак є процес вивчення історії образотворчого мистецтва, другим – пленерна практика, де виконуються творчі роботи з урахуванням просторового бачення і передачею певного образного стану міського середовища. Дана практична діяльність може розгортатися в різних містах – Одесі, Ужгороді, Києві, Львові, а також у Кіровограді, де кожний архітектурний пам'ятник добре знайомий студентам. Вивчення художніх стилів та сприйняття архітектури на прикладах будівель провінції має певні особливості, так як архітектура провінціальних міст практично завжди розвивалась за власними законами, незважаючи на прагнення дотримуватись загальних тенденцій, що притаманні архітектурі столиці, «у провінції ... в інших умовах і масштабах, ніж в столицях, своєрідно, нерідко зі значним відображенням місцевих традицій, проводилася забудова міст, формувалися нові типи будівель, складалися художні напрями» [4].

Місто Єлисаветград починає активно забудовуватись з другої половини XIX століття, але будівельний бум припав на кінець цього століття й перші півтора десятиліття XX-го. В цей період у місті працювали видатні архітектори О. Лішневський і Я. Паученко, естетичне кредо яких еволюціонувало в бік з'єднання рис еkleктики і модерну в одному

архітектурному об'єкті. В різні роки після від'їзду О. Лішневського в Петербург посаду міського архітектора займали О. Кішкін, П. Бартошевич та інші, але авторство значної кількості будівель, що були збудовані в Єлисаветграді, на жаль, досі не встановлено. Досліджуючи творчі доробки деяких зодчих, що після Єлисаветграду працювали в інших містах, можна знайти інформацію про них як про видатних майстрів свого часу. Це свідчить про наявність у місті досить високопрофесійних майстрів, після діяльності яких архітектурний простір Єлисаветграда перетворився на такий, що одночасно відповідає європейському рівню і набуває неповторного індивідуального вигляду як провінційне місто.

Знайомство студентів з творчістю місцевих архітекторів здійснюється протягом усього навчального процесу, студенти працюють на вулицях міста в ході пленерної практики, вивчають характерні стильові риси, що притаманні місцевій архітектурі, в курсі історії образотворчого мистецтва, при виконанні науково-дослідницьких робіт різного характеру, при створенні власних творів, а також у процесі роботи над курсовими та дипломними проектами. В усіх випадках виникає необхідність отримання конкретних даних з приводу праці того чи іншого майстра у певний період в Єлисаветграді. Проте тут виникають деякі проблеми. Більшість публікацій про специфіку забудови міста і творчість архітекторів належить місцевим краєзнавцям, які нерідко допускали неточності і вільне тлумачення окремих фактів. Іноді зустрічаються протиріччя в наведеній інформації і навіть спотворення історичних даних. Опрацювання архівних або інших документів студентам часто недоступно, до того ж фонди Державного архіву Кіровоградської області не мають багатьох фактичних документів. Важливою проблемою є використання матеріалів з Інтернету, де наявні публікації різного характеру, які далекі від наукового осмислення і мають безліч фактичних помилок. Тому всі мистецькі дисципліни, що вивчаються студентами, мають на меті конкретизацію фактичних даних у зв'язку з підготовкою до аналітичного підходу при ознайомленні з пам'ятниками місцевої архітектури, значення також набуває вміння орієнтуватись у художніх стилях та їхній виразних засобах.

На першому етапі формування сприйняття архітектури студенти освоюють специфіку стильового формоутворення у процесі аналізу фасадного декору [6]. У Кіровограді є приклади архітектурного декору пізнього ампіру, еkleктики (історизму) і модерну, вони гармонійно сусідять поруч один

з одним і сприймаються як єдине ціле минулого. Розглядаючи особливості композиції фасаду і форм декору, студенти стикаються з тим, що художні стилі виявляються об'єднаними в одному просторі і певним чином вступають у діалог один з одним і з сучасністю. Це вимагає знань і вмінь виявляти найбільш показові для художніх стилів деталі, вміти їх зіставляти, а також розуміти архітектонічні закони, які працюють на виразність композиції фасаду, і власне формотворчі закони. Поступово процес сприйняття архітектурної образності ускладнюється і при вивченні таких дисциплін, як композиція, формоутворення, а також дисциплін дизайнерського спрямування студенти дізнаються, що до виразних художніх засобів архітектури належать такі засоби, які утворюють споруду – симетрія, пропорційність елементів, ритм, масштабні співвідношення з людиною, зв'язок із середовищем і простором. Разом з тим архітектура широко використовує естетичний вплив світла, кольору, фактури будівельного матеріалу. Ці виразні компоненти допомагають послідовно усвідомити всю складність архітектурного образу, відбувається перехід від його естетичного сприйняття до професійного художнього.

При знайомстві з архітектурними творами в кожного студента формується власний підхід до їхнього сприйняття, але в будь-якому випадку важливим показником розвинутого художнього сприйняття є чуйність на специфічну мову архітектури, в якій необхідно враховувати єдність художніх якостей та функціонального призначення, а також загальну естетичну виразність архітектурного об'єкту. В основі архітектурної мови є два найважливіших компоненти: організація внутрішнього простору і тектоніка, тобто пластично розроблені і художньо осмислені функція і конструкція. В. В. Шилін звертає увагу на важливу роль архітектурного середовища у формуванні естетико-інформативних та емоційних реакцій людини при сприйнятті історичних будівель у просторі міста [11]. При цьому, «комплекси психологічних механізмів, що діють у різних випадках художнього сприйняття, не настільки ж однотипні за складом, як в чисто естетичному (асоціативно-ціннісному) сприйнятті» [2, с. 186]. Як вид мистецтва архітектура має особливу функцію, вона нейтралізує емоції людини і потребує не стільки емоційної реакції, скільки здатності розуміння, що залежить від культури і досвіду [8].

Наступним і вже більш зрілим етапом художнього сприйняття є процес виконання власних робіт на пленері, в архітектурному просторі, де студенти здатні зіставляти твори зодчих і свій творчий підхід, так як вони вже

мають певний досвід художньої діяльності. До показників розвинутого художнього сприйняття архітектурного образу можна віднести почуття форми, яке проявляється як інтегральна здатність, що сформована на професійній основі як здатність художня. Ця здатність характеризується вмінням сприймати і позначати форму, чому сприяє уява і готовність до емпатії. Власне почуття форми виникає в процесі творчості як певна структура когнітивно-емоційних умінь і психологічних установок, що може стати важливою передумовою для естетичного переживання і професійно-художнього сприйняття. А. В. Іконніков зазначає, що «сприйняття структури міста, а разом з ним і архітектурного образу, можливе лише в поступовому ознайомленні, під час пересування по місту, і у непрофесіоналів не відбувається формування закінченої і чіткої моделі цілого, хоча картина, яка виникає в сприйнятті будь-якого суб'єкта, також отримує естетичну оцінку» [5, с. 87]. Важливе значення у сприйнятті архітектури має кут зору, під яким сприймається форма. Виділяють такі рівні візуального сприйняття архітектурної форми: «коли об'єкт видно в панорамному середовищі, коли об'єкт видно в цілому, коли видно деталіровку об'єкта, коли об'єкт видно у ракурсі і сприймаються фактура та дрібні деталі» [9, с. 29]. Ці позиції необхідно враховувати при роботі на пленері в міському середовищі.

Вивчаючи закони формоутворення або притаманний тому чи іншому художньому стилю архітектурний декор, загальні композиційні властивості будівлі та її розташування в просторі, студенти постійно знаходяться у процесі розвитку естетичного та художнього сприйняття архітектурного образу, що відбувається комплексно, в тісному зв'язку всіх навчальних дисциплін.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Система роботи з розвитку естетичного і художнього сприйняття архітектурного образу в студентів базується на поетапному формуванні естетичного ставлення до архітектури як виду мистецтва, до її специфічних художніх засобів образності, серед яких особливо важливими є архітектоніка композиції, виразність форми та фасадного декору і розташування будівлі в міському просторі. Ефективність формування естетичної реакції підвищується при вивченні художніх стилів і загальної виразності міської архітектури, зустрічі з якою відбуваються постійно, а практична робота студентів на пленері в міському середовищі дозволяє акцентувати найбільш значущі сторони архітектурної образності. Результати розвинутого естетичного і художнього сприйняття виявляються в наукових студентських дослідженнях і в самостійних

творчих роботах.

Розглянуті аспекти розвитку естетичного і художнього сприйняття архітектурного образу дозволяють зробити висновки про складність даного процесу в навчанні майбутніх фахівців. Протягом усього навчання у студентів відбувається розуміння того, що формування художнього образу в архітектурі відрізняється від цього ж процесу в інших видах мистецтв. Архітектурний образ містить як художню, так і естетичну складову, а цілісна форма архітектурного твору висловлює спосіб його організації та існування в контекстах середовища і культури. Проблеми формування миського простору відповідно запитам суспільства, розуміння діалогу історичної та сучасної архітектури, а також інтерпретації образної структури провінційного міста в різні історичні періоди можуть бути предметом подальших досліджень у зв'язку з вивченням архітектурного образу студентами художніх спеціальностей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие / Р. Арнхейм. – М.: Прогресс, 1974. – 394 с.
2. Арсеньев И. К. Психологические предпосылки и механизмы эстетического и художественного восприятия / И. К. Арсеньев // Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова. – Выпуск № 2, том 14 / 2008. – С. 182–187.
3. Бiryukova E. E. Архитектурный образ как выразитель сущности архитектурного пространства (К вопросу рассмотрения содержания категории «Архитектурный образ» в курсе «Объемно-пространственная композиция» специальности 2901 «Архитектура») / Е. Е. Бiryukova. – URL: http://de.cdo.vlsu.ru/distantsionnoe_obuchenie/publikat/sii/?eid=519
4. Власюк А. И. О своеобразии архитектуры русских провинциальных городов в 1840-е – 1910-е годы / А. И. Власюк. URL: <http://townevolution.ru/books/item/f00/s00/z0000012/st011.shtml>
5. Иконников А. В. Эстетическое значение структуры города / А. В. Иконников // Город и время: Сборник статей. – М., 1973. – С. 86–102.
6. Кириченко О. І. Формування духовно розвиненої особистості студента в процесі вивчення архітектурних стилів на прикладі фасадів історичних будівель Кіровограда / О. І. Кириченко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць / гол. ред. Г. П. Шевченко. – Вип. 6 (47). – Луганськ: Вид-ва СНУ ім. В. Даля, 2011. – С. 22–32.
7. Пономарёв В. А. Архитектурная тектоника / В. А. Пономарёв. – URL: http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Stroitelstvo/32912.doc.htm
8. Раппапорт А. Г. Эмоции и профессиональное сознание архитектора / А. Г. Раппапорт // Архитектура и эмоциональный мир человека / Г. Б. Забелшанский, Г. Б. Минервин, А. Г. Раппапорт, Г. Ю. Сомов. – М.: Стройиздат, 1985. – 207 с. – С. 3–54.
9. Тесленко В. А., Мыщык В. В. Принципы и

условия комфортного взаимопонимания разных уровней восприятия человеком архитектурной среды / В. А. Тесленко, В. В. Мыщык // Научный вестник будвництва. – (2) 84 / 2016. – С. 28–32.

10. Узнадзе Д. Н. Психология установки / Д. Н. Узнадзе. – СПб.: Питер, 2001. – 416 с. («Психология-классика»)

11. Шилин В. В. Архитектура и психология. Краткий конспект лекций / В. В. Шилин. – Н. Новгород: Нижегород. гос. архит. строит. ун-т, 2011. – 66 с.

12. Юхимик Ю. В. Ассоциативность формирования художественного образа / Ю. В. Юхимик // Этика и эстетика: Респ. межвед. науч. сб. Вып. 33: Сущность и диалектика этических и эстетических категорий / Киевский гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко; отв. за вып. Е. Н. Линчук. – К.: Либідь, 1990. – С. 56–62.

REFERENCES

1. Arnheim, R. (1974). *Iskusstvo i visual'noe vospriyatie*. [Art and Visual Perception]. Moscow.
2. Arsen'ev, I. K. (2008). *Psixologicheskie predposylki i mexanizmy esteticheskogo i xudozhestvennogo vospriyatiya*. [Psychological causes and mechanisms of aesthetic and artistic perception] Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta im. N. A. Nekrasova.
3. Biryukova, E. E. (2007). *Arxitekturnyj obraz kak vy`razitel` sushhnosti arxitekturnogo prostranstva (K voprosu rassmotreniya soderzhaniya kategorii «Arxitekturnyj obraz» v kurse «Ob`yomno-prostranstvennaya kompoziciya» special'nosti 2901 «Arxitektura»)*. [The architectural image as the spokesman of the essence of architectural space (On the question of review of the content of the category «Architectural image of the» up to date «Volume-spatial composition of» specialty 2901 «Architecture»)]. Moscow.
4. Vlasyuk, A. I. (1998). *O svoeobrazii arxitektury` russkix provincial'ny`x gorodov v 1840-e – 1910-e gody`*. [On the uniqueness of the architecture of provincial Russian cities in 1840–1910]. Moscow.
5. Ikonnikov, A. V. (1971). *Esteticheskoe znachenie struktury` goroda*. [The aesthetic value of the city structure]. Moscow.
6. Kyrychenko, O. I. (2011). *Formuvannia dukhovno rozvinenoj osobistosti studenta v protsesi vyvchennia arkhitekturnykh styliv na prykladi fasadiv istorychnykh budivel Kirovograda*. [Formation of spiritually developed personality of the student in the study of architectural styles on the example of the facades of historic buildings Kirovograd]. Lugansk.
7. Ponomaryov, V. A. (2006). *Arxitekturnaya tektonika*. [Architectural tectonics]. URL: http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Stroitelstvo/32912.doc.htm
8. Rappaport, A. G. (1985). *Emocii i professional'noe soznanie arxitekatora*. [Emotions and professional consciousness of the architect] Moscow..
9. Teslenko, V. A., My`cy`k V. V. (2016). *Principy` i usloviya komfortnogo vzaimoponimaniya razny`x urovnej vospriyatiya chelovekom arxitekturnoj sredy`*. [The principles and conditions for a comfortable understanding of different levels of human perception of architectural environment]. Kyiv.
10. Uznadze, D. N. (2001). *Psixologiya ustanovki*. [Psychology installations]. Sankt-Peterburg.
11. Shilin, V. V. (2011). *Arxitektura i psixologiya. Kratkij konspekt lekcij*. [Architecture and

psychology. A brief abstract of lectures]. Nizhnij Novgorod,

12. Yuximik, Yu.V. (1990). *Associativnost' formirovaniya xudozhestvennogo obraza*. [Associativity form an artistic image] Kyiv, Lybid.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КИРИЧЕНКО Олена Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми класичного і сучасного образотворчого мистецтва, дизайну та

культурних процесів, естетичне сприйняття архітектурного образу та проблеми міської культури, освітні процеси.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KIRICHENKO Helena Ivanovna – Ph.D., Associate Professor of Art and Design Kirovograd State Pedagogical University named after.

Circle of scientific interests: problems of contemporary fine art, design and cultural processes, architectural aesthetic perception of the image and the problems of urban culture, educational processes.

УДК 78 (075.8)

МОЖАЙКІНА Надія Семенівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії та методики постановки голосу факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.
e-mail: moghaikina-l@ukr.net.

ТВОРЧА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗУ ЮРОДИВОГО В ОПЕРІ «БОРИС ГОДУНОВ» І. С. КОЗЛОВСЬКИМ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Гарне виконання можна вважати синонімом до слова «творчість». І лише від виконавця залежить чи зробить він музичний твір піднесеним або, навпаки, примітивним і нецікавим. Саме індивідуальне трактування твору виводить виконавську діяльність на творчий рівень.

Як зазначає А. Карпенко: «Цілісність авторського задуму безпосередньо пов'язана з часо-простором виконавської інтерпретації, де явище набуває нових суб'єктивних характеристик. На його реалізацію впливають харизма виконавця, його т. з. психомоторика, креативність, режисерське чуття, вміння прочитати партитуру не тільки з боку композитора, а й відносно себе тощо. І лише за цієї умови реалізується означений комунікативний ланцюг у всій його повноті – від авторського задуму до його глибокого розуміння слухачем через суб'єктивні переживання виконавця» [1, с. 242].

Слушною є думка О. Є. Старовойтової, яка зазначає, «що у практичній роботі з майбутніми співаками все частіше насторожує інертність мислення виконавців, пасивність у спілкуванні з матеріалом твору, що виконується, відсутність самостійності та ініціативи виконавця в роботі над вокальним та сценічним образом, невміння працювати над твором у цілому» [2, с. 60].

Створення власного унікального вокального образу не можливе без вивчення

такого образу, створеного видатними вітчизняними та зарубіжними співаками. Відтак, варто звернути увагу на творчу інтерпретацію вокальних образів, створених видатним українським співаком І. С. Козловським.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальними дослідженнями в галузі вокальної педагогіки та вокального мистецтва (виконавства) займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як: Д. Аспелунд, В. Багадуров, Л. Дмитрієв, М. Микиша, В. Морозов, Р. Юссон та інші. Однак, питання вокальної інтерпретації залишаються актуальними і на даний час.

Метою статті є вивчення та проведення художньо-виконавського аналізу інтепретації вокального образу Юродивого в опері «Борис Годунов» І. С. Козловським.

Виклад основного матеріалу дослідження. Творчість Івана Семеновича Козловського реалістична і глибоко національна. Вокальна школа, як відомо, завжди ґрунтувалася на поєднанні високої ідейності й змістовності музики, її правдивості й реалістичності, глибокого, органічного зв'язку з народом, його музичною і пісенною творчістю, у сполученні з високою професійною майстерністю.

Для виявлення естетичної основи своєї творчості І. С. Козловський використовує безмежні можливості, закладені в його голосі, йому властива своєрідність інтонування,